

י"י"א
קיבוץ
קיבוץ

שוויון ערך העבודה בקיבוץ השיתופי

מטרות:

1. להבין את המושג שוויון ערך העבודה.
2. להבין כיצד מושג זה מוגשם הלכה למעשה בקבוץ השיתופי, ועד כמה הוא מרכזי בהוויות החיים הקיבוצית.

מהלך:

1. פתיחה:

- ◀ המדריך תולה במספר מקומות בחדר דף ועליו כתוב, "שוויון ערך העבודה". כל חניך צריך ללכת לפינה אחת ולכתוב את הפירוש שלו לערך הנ"ל.
- ◀ לאחר מכן המדריך אוסף את הדפים מקריא מספר דוגמאות, ונותן למספר חניכים להגיד מה הם כתבו.

2. קוראים קטע: במידה והקבוצה ברמה גבוהה, המדריך מקריא את הקטע הבא, אך לא מתעכב ולא מסביר את הקטע.

"שוויון ערך העבודה הוא תיקון נוסף במדרג ערכי השוויון" – מאת דורון נדיב

המהפכה הבורגנית העלתה בעת החדשה את התביעה לשוויון בין בני האדם, תביעה ששאפה להמיר את זכויות היתר שהוענקו בתקופה הפאודלית לשדרות האצולה. הרעיון היה לקבוע חוק כללי השווה לכל האזרחים. כאשר הראציונאל דיבר על "שוויון ערך האדם" שמבוסס על התפיסה כי קיימת שונות טבעית בין בני האדם, ולכן יש לאפשר לכל בני האדם שוויון הזדמנויות. שוויון ערך העבודה צמח כאחד ממסריה של התנועה הסוציאליסטית והוא בא לערוך תיקון נוסף במדרג ערכי השוויון וביחסים המוסריים והמורכבים בחברה. ערך זה הוגשם ומוגשם בקבוץ והוא גורם שערך השוויון בין בני האדם צריך להישען על זכותם השווה של בני-האדם להיות שונים זה מזה, מבלי שהשונות בין הבריות תעניק זכויות יתר לאף אחד מן השונים. לכן בקבוץ ניסו להגשים את הרעיון ש"מכל אדם לפי יכולתו ולכל אדם לפי צרכיו". רעיון זה מבטא הלכה למעשה את ערך השוויון המוסרי בחברה. שוויון ערך העבודה הוא אותו הרכיב ברעיון זה המתייחס לתחום העבודה. ומכך נובע שבקבוץ אין עבודה נעלה או נחותה כל עבודה ערכה שווה מכיוון שיש לעשות את כל העבודות.

3. מחלקים ל-3 קבוצות: המדריך מחלק את הקבוצה ל-3 קבוצות קטנות,

כל קבוצה מקבלת משפט מהקטע וצריכה :

- ◀ לפרש אותו ואת הפירוש שלה לכתוב בגדול על בריסטול.
- ◀ לכתוב כיצד המשפט הנ"ל מוגשם בחיי הקבוץ.

← לחשוב כיצד להציג את המשפט בצורה מקורית לשאר הקבוצה.

המשפטים:

- ← "ערך השוויון בין בני האדם צריך להישען על זכותם השווה של בני-האדם להיות שונים זה מזה, מבלי שהשונות בין הבריות תעניק זכויות יתר לאף אחד מן השונים".
- ← "מכל אדם לפי יכולתו ולכל אדם לפי צרכיו".
- ← "שוויון ערך העבודה הוא תיקון נוסף במדרג ערכי השוויון".

4. דיון מסכם: דיון פתוח על השאלות הבאות:

- ← מדוע שוויון ערך העבודה, הוא ערך מרכזי בחיי הקבוץ?
- ← האם ערך זה באמת עשוי "לתקן את החברה", או אולי "לפגום בה"? מה דעתכם ומדוע? ובמה? (נסו לחשוב אילו יחסיים חברתיים הוא מכונן).
- ← האם ניתן להגשים רכיבים מסוימים משלושת המשפטים בחברה הישראלית?

אופציה להעברת הפעולה לכיתות ז-ט:

1. **פתיחה:** פותחים את הפעולה באותו האופן, רק תוך הסבר של המדריך על הערך.
2. **שאלון רחוב:** יוצאים לשאלון רחוב בזוגות (שואלים 3 חברים) ובו חברי הקבוץ נשאלים:
א. כשאתה אומר "שוויון ערך העבודה" למה אתה מתכוון?
ב. האם אתה חושב שניתן להמשיך להגשים ערך זה בקבוץ?
3. **הצגת התשובות:** חוזרים לכיתה כל זוג מציג את התשובות לשאלות.
4. **דיון:** דיון בכיתה על שתי השאלות הנ"ל.

נספחים:

הערך "שוויון" מתוך "לקסיקון הקיבוץ" / מוקי צור

שוויון

ערך וקנה-מידה לקיבוץ בכינונו ובהתפתחותו. הקיבוץ וחבריו האמינו בקשר העמוק שבין השוויון לחירות, בין היחד החברתי הנוצר ע"י השווים לבין הרצון של היחיד, אף שהכירו במתח הרב שבין נקודות מוצא אלה. כינון חברה חדשה על בסיס ההכרעה החופשית של מייסדיה ועל בסיס ש' הערך האנושי מדגישים את הקשר שבין החירות לש'. מ' בובר טען שהש' הלך מזרחה ושכח את החירות, החירות הלכה מערבה ושכחה את הש' ואת האחוה שכתו כולם. הקיבוץ היה ניסיון לחיות את ערכי המהפכה הצרפתית על בסיס של התאגדות חופשית. (בגדוד העבודה היה אפילו סמל שעליו היתה חרוטה סיסמת המהפכה הצרפתית (Liberte, Egalite, Fraternite).

מקורותיו של רעיון הש' כפי שהשפיע על הקיבוץ נעוצים באידיאלים של ההשכלה, המהפכה הצרפתית והביקורת הסוציאליסטית. מייסדי הקיבוץ ידעו לגלותם במסורת היהודית ובגלגוליה, בייחוד בדברי ביקורת חברתית של הנביאים, ובפירושים המוסריים-מדיניים של הדת היהודית בעת החדשה. עיקרו של רעיון הש' בתפיסות שטענו כי כל אדם נברא בצלם. האנושות מקיפה את כל בני האדם. בכל מצבי חייו היחיד זכאי להשתתף בחיי קהילתו, לעבוד, לפעול, להביע את דעתו ולהשפיע, הוא זכאי להכרה בערכו ואין לעשותו אמצעי. על-כן בני האדם שווים. הקיבוץ שאב מהסוציאליזם את הרעיון שמקור ש' ערך האדם איננו בלשון, בתרבות ובמעמד האדם מול האלוהים אלא בעמידה של האדם מול הטבע כיצרן, כעובד וכצרכן.

דיון על המושג שוויון - עמדת עמוס עוז

לחלוקה למשתתפים

"כותב המאמר שאליו מופנית תשובתי חולק על ראיית השוויון כערך עליון המייחד את המשק הקיבוצי: הכותב אינו מקבל את ערך השוויון כפי שהגדירוהו מנסחי בשורת המהפכה הצרפתית: שוויון לפי החוק. לדעתו רובוטים יכולים להיות שווים זה לזה אנשים לא.

מול הערך הבלתי טבעי של שוויון מוחלט הוא מעלה את רעיון השותפות כעקרון הצודק ביותר. לא שוויון אלא שותפות כלכלית עליונה. לדעתו שותפות היא בסיס של חיי משפחה, מעמד ועם. היא ולא השוויון ה"בלתי אנושי".

נדמה כי כותב שורות אלה אינו היחיד הבא במבוכה למקרא השקפת עולם זו. מנהיג דגול קם וקרא לתנועה הקיבוצית למחוק מעל דגלה את סיסמתה הראשית ולחרוט אחרת תחתיה. אין כותב שורות אלו מתכוון לדחות את רעיון השותפות מיסודו. אם יש כאן מקום לתהיה ולערעור הרי זה לא עם עצם הרעיון אלא על הגדרתו. שותפות אינה תכלית לערך השוויון, שותפות היא מבוא, שלב או אמצעי בדרך לשוויון. אין ערך לחשיבותה של שותפות בין עמים, מעמדות, בין איש לרעהו. אך עולם של שותפות אינו נהפך כבדרך נס לעולם צודק יותר. אדרבא אין לך דבר הרב סכנות יותר מאשר חתירה לשיתוף שאין עמה חתירה לשוויון. שותפות בין בלתי שווים היא מזויפת מיסודה, שותפות בין מנצל ומנוצל היא אמצעי ערמומי לשליטת הראשון על השני.

אין צורך להביא דוגמאות על מנת להוכיח שיתוף מתוך עבדות מהו. כמה וכמה משטרים בדורנו שאינם אהודים לא על כותב המאמר ולא עלי, ניסו ומנסים כוחם בכפיית שותפות של בלתי שווים. אפילו תא השותפות הקטן ביותר, המשפחה - אין שותפותו תופסת אם נוצר בתוכו אי-שוויון. אין שותפות ללא חתירה מאומצת לשוויון בין השותפים ואין רעיון השיתוף יכול לרשת את הערך הבלתי ריאליסטי, בלתי תכליתי, והבלתי ניתן להגשמה מוחלטת, ערך השוויון.

השוויון בעיני הוא ערך. בתור שכזה אין הוא רעיון תכליתי במובן הצר של המלה. אין בו תועלת הניתנת למדידה מוחשית. ברוב המקרים, ערכים אף אינם ניתנים להגשמה מוחלטת. גרעינו של ערך, הוא השאיפה, השאיפה הנאצלת, המאבק להגשמה ולא ההגשמה עצמה. צודק כותב המאמר בהגדירו את השוויון כבלתי טבעי. הגדרה זו חופפת לא רק את ערך השוויון לבדו אלא כמעט כל ערך אמיתי.

מעצם טיבעם ניצבים הערכים על קרקע של אבסורד: "היינו חיים בעולם מטומטם ומטמטם חסר תוכן וטעם נטול יעוד וענין, אילו היו האנשים שווים זה לזה" - כותב בעל המאמר. באותה מידת צדק ניתן להכריז כי חברה של שובע מוחלט היא חברה של בטלה וניוון מוחלט, כי חברה שאין בה חוטאים ולא חטאים היא בלתי אנושית משעממת ומטמטמת, או לאמר כי חברה של חופש מוחלט היא אנרכית, הרסנית ובלתי טבעית. למרות זאת אנו שואפים להביא לעולם חברה של שובע מוחלט, לעקור את החטא ולהרבות ולהרחיב את חופש הפרט.

האידיאה של הקיבוץ שואפת לשוויון, על אף האבסורד הכפול: שוויון שאינו ניתן להגשמה מלאה, ושהגשמת שוויון מוחלט תייצור חברה בלתי אנושית. האמונה ולא הגשמתה הטוטלית, המאבק ולא הנצחון הסופי הם מהותם של הערכים.

יותר מכל תמוה דעתו של כותב המאמר על "הלתי טבעיותו" של ערך השוויון שבעתיד עלינו למחוק כביכול את הערך מעל דגלנו. מהות האדם תוכנן תוכנו העמוק של היות אנושי הוא מאבק כנגד הטבע ולא ההשתלבות הנכנעת בחוקי הטבע.

שני מישורים למלחמת האדם בטבע. האחד חיצוני: הדברת איתני הטבע ורתימתם. שינוי מעשה בראשית והתאמתם לצורכי האדם.

יש מישור שני להתמודדות זו, סמויה ופנימית לא פחות הירואית. זוהי מלחמת האדם בטבעו שלו ביצירו באינסטינקטים שלו בהחיותו, ב"טבעי" שבנפשו. הערכים בכלל וערך השוויון בפרט, שייכים למישור של מלחמת האדם בטבעו. עיקר שאיפתה של התנועה הקיבוצית, עיקר מעשיהם תמיד מופנים להחלצות למשימות הזמן של האומה. הקבוצה והקיבוץ ראו עצמם בראש וראשונה מכשיר במאבק האומה בשעותיה הגורליות. כיום בסערת פולמוס "הממלכתיות" בהיווצר כלים אדירים לביצוע משימות האומה חשים רבים כי שוב העם זקוק לקיבוץ בבחינת "שפחה הרופה". יש הרואים במציאות זו אתגר למפנה מהותי, ומבקשים לבסס את מעמד הקיבוץ על ערכה האנושי של דרך היינו המיוחדת. אפשר שהגיע הזמן להדגיש ולהעלות את האידיאה הקיבוצית כערך. עיקרה של אידיאה זו אינו לדעתי לא השיתוף ולא השוויון אלא השאיפה להגשים את הבלתי מושג.

מאז כשלוך המאמץ האבסורדי "לכנות מגדל וראשו בשמים" על מנת ל"היות כאלוהים" עומדת אגדת מגדל בבל במיתוס אנושי עמוק ומופלא. שאיפת האדם אל הבלתי ניתן, מאבקו להעפיל גבוהה מעל טבעו, בניגוד לטבעו היא מהותם האמיתית של כל הערכים. נסיונה של הקבוצה להגשים הבלתי טבעי לכונן אוטופיה הוא המקנה לחיי הקיבוץ משמעות של בשורה. //